श्रीमद् भागवत का यह सार
भगवद् भक्ति ही आधार

શ્રી મદ્ભાગવત રસિક કુટુંબ

UG-11.22 - પંચમ સોપાન

स्व धाम प्रस्थान को देखो हो रहे श्री कृष्ण तैयार।
उद्धृत किए उद्धव समक्ष अद्भुत अनमोल उद्गार।।

નારાયણં(ન્) નમસ્કૃત્ય, નરં(ઞ્) ચૈવ નરોત્તમમ્.
દેવીં(મ્) સરસ્વતીં(વ્ઁ) વ્યાસં(ન્), તતો જયમુદીરયેત્.

નામસઙ્કીર્તનં(યઁ) યસ્ય, સર્વપાપપ્રણાશનમ્.
પ્રણામો દુઃખશમનસ્, તં(ન્) નમામિ હરિં(મ્) પરમ્.

શ્રીમદ્ભાગવતમહાપુરાણમ્

એકાદશઃ સ્કન્ધઃ

.. અથ દ્વાવિં(મ્)શોડધ્યાયઃ ..

ઉદ્ધવ ઉવાચ

કતિ તત્ત્વાનિ વિશ્વેશ, સં(ઙ્)ખ્યાતાન્યૃષિભિઃ(ફ્) પ્રભો .
નવૈકાદશ પં(ઞ્)ચ ત્રીણ્-યાત્થ ત્વમિહ શુશ્રુમ .. ૧..

કેચિત્ ષડ્વિં(મ્)શતિં(મ્) પ્રાહુ-રપરે પં(ઞ્)ચવિં(મ્)શતિમ્ .
સપ્તૈકે નવ ષટ્ કેચિચ્- ચત્વાર્યેકાદશાપરે ..૨..

કેચિત્ સપ્તદશ પ્રાહુઃ(ષ્), ષોડશૈકે ત્રયોદશ.
એતાવત્ત્વં(મ્) હિ સં(ઙ્)ખ્યાના-મૃષયો યદ્વિવક્ષયા .
ગાયન્તિ પૃથગાયુષ્મન્-નિદં(ન્) નો વક્તુમર્હસિ .. ૩..

શ્રીભગવાનુવાચ

યુક્તં(ઞ્) ચ સન્તિ સર્વત્ર, ભાષન્તે બ્રાહ્મણા યથા .
માયાં(મ્) મદીયામુદ્ગૃહ્ય, વદતાં(ઙ્) કિં(ન્) નુ દુર્ઘટમ્ .. ૪..

નૈતદેવં(ય્ઁ) યથાઽઽત્થ ત્વં(ય્ઁ), યદહં(વ્ઁ) વચ્મિ તત્તથા .
એવં(વ્ઁ) વિવદતાં(મ્) હેતું(મ્), શક્તયો મે દુરત્યયાઃ .. ૫..

યાસાં(વ્ઁ) વ્યતિકરાદાસીદ્, વિકલ્પો વદતાં(મ્) પદમ્ .
પ્રાપ્તે શમદમેઽપ્યેતિ, વાદસ્તમનુશામ્યતિ .. ૬..

પરસ્પરાનુપ્રવેશાત્ ,તત્ત્વાનાં(મ્)પુરુષર્ષભ .
પૌર્વાપર્યપ્રસં(ઙ્)ખ્યાનં(ય્ઁ), યથા વક્તુર્વિવક્ષિતમ્ .. ૭..

એકસ્મિન્નપિ દૃશ્યન્તે, પ્રવિષ્ટાનીતરાણિ ચ .
પૂર્વસ્મિન્ વા પરસ્મિન્ વા, તત્ત્વે તત્ત્વાનિ સર્વશઃ .. ૮..

પૌર્વાપર્યમતોઽમીષાં(મ્) પ્રસં(ઙ્)ખ્યાનમભીપ્સતામ્ .
યથા વિવિક્તં(ય્ઁ) યદ્વક્ત્રં(ઙ્), ગૃહ્ણીમો યુક્તિસમ્ભવાત્ .. ૯..

અનાદ્યવિદ્યાયુક્તસ્ય, પુરુષસ્યાત્મવેદનમ્ .
સ્વતો ન સમ્ભવાદન્યસ્ - તત્ત્વજ્ઞો જ્ઞાનદો ભવેત્ .. ૧૦..

પુરુષેશ્વરયોરત્ર, ન વૈલક્ષણ્યમણ્વપિ .
તદન્યકલ્પનાપાર્થા, જ્ઞાનં(ઞ્) ચ પ્રકૃતેર્ગુણઃ .. ૧૧..

પ્રકૃતિર્ગુણસામ્યં(વ્ઁ) વૈ, પ્રકૃતેર્નાત્મનો ગુણાઃ .
સત્ત્વં(મ્) રજસ્તમ ઇતિ, સ્થિત્યુત્પત્ત્યન્તહેતવઃ .. ૧૨..

સત્ત્વં(ઞ્) જ્ઞાનં(મ્) રજઃ(ખ્) કર્મ, તમોઽજ્ઞાનમિહોચ્યતે .
ગુણવ્યતિકરઃ(ખ્) કાલઃ(સ્) સ્વભાવઃ(સ્) સૂત્રમેવ ચ .. ૧૩..

પુરુષઃ(ફ્) પ્રકૃતિર્વ્યક્ત - મહં(ઙ્)કારો નભોઽનિલઃ .
જ્યોતિરાપઃ ક્ષિતિરિતિ, તત્ત્વાન્યુક્તાનિ મે નવ .. ૧૪..

શ્રોત્રં(ન્) ત્વગ્દર્શનં(ઙ્) ઘ્રાણો, જિહ્વેતિ જ્ઞાનશક્તયઃ .
વાક્પાણ્યુપસ્થપાય્વઙ્ઘ્રિઃ - કર્માણ્યં(ઙ્)ગોભયં(મ્) મનઃ .. ૧૫..

શબ્દઃ(સ્) સ્પર્શો રસો ગન્ધો, રૂપં(ઞ્) ચેત્યર્થજાતયઃ .
ગત્યુક્ત્યુત્સર્ગશિલ્પાનિ, કર્માયતનસિદ્ધયઃ .. ૧૬..

સર્ગાદૌ પ્રકૃતિર્હ્યસ્ય, કાર્યકારણરૂપિણી .
સત્ત્વાદિભિર્ગુણૈર્ધત્તે, પુરુષોઽવ્યક્ત ઈક્ષતે .. ૧૭..

વ્યક્તાદયો વિકુર્વાણા, ધાતવઃ(ફ્) પુરુષેક્ષયા .
લબ્ધવીર્યાઃ(સ્) સૃજન્ત્યણ્ડં(મ્), સં(મ્)હતાઃ(ફ્) પ્રકૃતેર્બલાત્ .. ૧૮..

સપ્તૈવ ધાતવ ઇતિ, તત્રાર્થાઃ(ફ્) પં(ઞ્)ચ ખાદયઃ .
જ્ઞાનમાત્મોભયાધારસ્ - તતો દેહેન્દ્રિયાસવઃ .. ૧૯..

ષડિત્યત્રાપિ ભૂતાનિ, પં(ઞ્)ચ ષષ્ઠઃ(ફ્) પરઃ(ફ્) પુમાન્ .
તૈર્યુક્ત આત્મસમ્ભૂતૈઃ(સ્), સૃષ્ટ્વેદં(મ્) સમુપાવિશત્ .. ૨૦..

ચત્વાર્યેવેતિ તત્રાપિ, તેજ આપોઽન્નમાત્મનઃ .
જાતાનિ તૈરિદં(ઞ્) જાતં(ઞ્), જન્માવયવિનઃ(ખ્) ખલુ .. ૨૧..

સં(ઙ્)ખ્યાને સપ્તદશકે, ભૂતમાત્રેન્દ્રિયાણિ ચ .
પં(ઞ્)ચ પં(ઞ્)ચૈકમનસ, આત્મા સપ્તદશઃ(સ્) સ્મૃતઃ .. ૨૨..

તદ્વત્ ષોડશસં(ઙ્)ખ્યાને, આત્મૈવ મન ઉચ્યતે .
ભૂતેન્દ્રિયાણિ પં(ઞ્)ચૈવ, મન આત્મા ત્રયોદશ .. ૨૩..

એકાદશત્વ આત્માસૌ, મહાભૂતેન્દ્રિયાણિ ચ .
અષ્ટૌ પ્રકૃતયશ્ચૈવ, પુરુષશ્ચ નવેત્યથ .. ૨૪..

ઇતિ નાનાપ્રસં(ઙ્)ખ્યાનં(ન્), તત્ત્વાનામૃષિભિઃ(ખ્) કૃતમ્ .
સર્વં(ન્) ન્યાય્યં(યઁ) યુક્તિમત્ત્વાદ્, વિદુષાં(ઙ્) કિમશોભનમ્ .. ૨૫..

ઉદ્ધવ ઉવાચ

પ્રકૃતિઃ(ફ્) પુરુષશ્ચોભૌ, યદ્યપ્યાત્મવિલક્ષણૌ .
અન્યોન્યાપાશ્રયાત્ કૃષ્ણ, દૃશ્યતે ન ભિદા તયોઃ .. ૨૬..

પ્રકૃતૌ લક્ષ્યતે હ્યાત્મા, પ્રકૃતિશ્ચ તથાઽઽત્મનિ .
એવં(મ્) મે પુણ્ડરીકાક્ષ, મહાન્તં(મ્) સં(મ્)શયં(મ્) હૃદિ .
છેત્તુમર્હસિ સર્વજ્ઞ, વચોભિર્નયનૈપુણૈઃ .. ૨૭..

ત્વત્તો જ્ઞાનં(મ્) હિ જીવાનાં(મ્), પ્રમોષસ્તેઽત્ર શક્તિતઃ .
ત્વમેવ હ્યાત્મમાયાયા, ગતિં(વઁ) વેત્થ ન ચાપરઃ .. ૨૮..

શ્રીભગવાનુવાચ
પ્રકૃતિઃ(ફ્) પુરુષશ્ચેતિ, વિકલ્પઃ(ફ્) પુરુષર્ષભ .
એષ વૈકારિકઃ(સ્) સર્ગો, ગુણવ્યતિકરાત્મકઃ .. ૨૯..

મમાઙ્ગ માયા ગુણમય્યનેકધા
વિકલ્પબુદ્ધીશ્ચ ગુણૈર્વિધત્તે .
વૈકારિકસ્ત્રિવિધોઽધ્યાત્મમેક-
મથાધિદૈવમધિભૂતમન્યત્ .. ૩૦..

દૃગ્ રૂપમાર્કં(વઁ) વપુરત્ર રન્ધ્રે,
પરસ્પરં(મ્) સિધ્યતિ યઃ(સ્) સ્વતઃ(ખ્) ખે .
આત્મા યદેષામપરો ય આદ્યઃ(સ્),
સ્વયાનુભૂત્યાખિલસિદ્ધસિદ્ધિઃ .
એવં(ન્) ત્વગાદિ શ્રવણાદિ ચક્ષુ-
ર્જિહ્વાદિ નાસાદિ ચ ચિત્તયુક્તમ્ .. ૩૧..

યોઽસૌ ગુણક્ષોભકૃતો વિકારઃ(ફ્)
પ્રધાનમૂલાન્મહતઃ(ફ્) પ્રસૂતઃ .
અહં(ન્) ત્રિવૃન્મોહવિકલ્પહેતુર્ –
વૈકારિકસ્તામસ ઐન્દ્રિયશ્ચ .. ૩૨..

આત્મા પરિજ્ઞાનમયો વિવાદો
હ્યસ્તીતિ નાસ્તીતિ ભિદાર્થનિષ્ઠઃ .
વ્યર્થોऽપિ નૈવોપરમેત પું(મ્)સાં(મ્)
મત્તઃ(ફ્) પરાવૃત્તધિયાં(મ્) સ્વલોકાત્ .. ૩૩..

ઉદ્ધવ ઉવાચ

ત્વત્તઃ(ફ્) પરાવૃત્તધિયઃ(સ્), સ્વકૃતૈઃ(ખ્) કર્મભિઃ(ફ્) પ્રભો .
ઉચ્ચાવચાન્ યથા દેહાન્, ગૃહ્ણન્તિ વિસૃજન્તિ ચ .. ૩૪..

તન્મમાખ્યાહિ ગોવિન્દ, દુર્વિભાવ્યમનાત્મભિઃ .
ન હ્યેતત્ પ્રાયશો લોકે, વિદ્વાં(મ્)સઃ(સ્) સન્તિ વં(ઞ્) ચિતાઃ .. ૩૫..

શ્રીભગવાનુવાચ

મનઃ(ખ્) કર્મમયં(ન્) નૃણા-મિન્દ્રિયૈઃ(ફ્) પં(ઞ્) ચભિર્યુતમ્ .
લોકાલ્લોકં(મ્) પ્રયાત્યન્ય, આત્મા તદનુવર્તતે .. ૩૬..

ધ્યાયન્ મનોऽનુ વિષયાન્, દૃષ્ટાન્ વાનુશ્રુતાનથ .
ઉદ્યત્ સીદત્ કર્મતન્ત્રં(મ્), સ્મૃતિસ્તદનુ શામ્યતિ .. ૩૭..

વિષયાભિનિવેશેન, નાત્માનં(યઁ) યત્ સ્મરેત્ પુનઃ .
જન્તોર્વૈ કસ્યચિદ્ધેતોર્- મૃત્યુરત્યન્તવિસ્મૃતિઃ .. ૩૮..

જન્મ ત્વાત્મતયા પું(મ્)સઃ(સ્), સર્વભાવેન ભૂરિદ .
વિષયસ્વીકૃતિં(મ્) પ્રાહુર્ - યથા સ્વપ્નમનોરથઃ .. ૩૯..

સ્વપ્નં(મ્) મનોરથં(ગ્) ચેત્થં(મ્), પ્રાક્તનં(ન્) ન સ્મરત્યસૌ .
તત્ર પૂર્વમિવાત્માન-મપૂર્વં(ગ્) ચાનુપશ્યતિ .. ૪૦..

ઇન્દ્રિયાયનસૃષ્ટ્યેદં(ન્), ત્રૈવિધ્યં(મ્) ભાતિ વસ્તુનિ .
બહિરન્તર્ભિદાહેતુર્- જનોઽસજ્જનકૃદ્ યથા .. ૪૧..

નિત્યદા હ્યં(ઙ્)ગ ભૂતાનિ, ભવન્તિ ન ભવન્તિ ચ .
કાલેનાલક્ષ્યવેગેન, સૂક્ષ્મત્વાત્તન્ન દૃશ્યતે .. ૪૨..

યથાર્ચિષાં(મ્) સ્રોતસાં(ગ્) ચ, ફલાનાં(વ્ઁ) વા વનસ્પતેઃ .
તથૈવ સર્વભૂતાનાં(વ્ઁ), વયોઽવસ્થાદયઃ(ખ્) કૃતાઃ .. ૪૩..

સોઽયં(ન્) દીપોઽર્ચિષાં(ય્ઁ) યદ્ - વત્સ્રોતસાં(ન્) તદિદં(ગ્) જલમ્ .
સોઽયં(મ્) પુમાનિતિ નૃણાં(મ્), મૃષા ગીર્ધીર્મૃષાયુષામ્ .. ૪૪..

મા સ્વસ્ય કર્મબીજેન, જાયતે સોઽપ્યયં(મ્) પુમાન્ .
મ્રિયતે વામરો ભ્રાન્ત્યા, યથાગ્નિર્દારુસં(ય્ઁ)યુતઃ .. ૪૫..

નિષેકગર્ભજન્માનિ, બાલ્યકૌમારયૌવનમ્ .
વયોમધ્યં(ગ્) જરા મૃત્યુ-રિત્યવસ્થાસ્તનોર્નવ .. ૪૬..

એતા મનોરથમયીર્- હ્યન્યસ્યોચ્ચાવચાસ્તનૂઃ .
ગુણસં(ઙ્)ગાદુપાદત્તે, ક્વચિત્ કશ્ચિજ્જહાતિ ચ .. ૪૭..

આત્મનઃ(ફ્) પિતૃપુત્રાભ્યા-મનુમેયૌ ભવાપ્યયૌ .
ન ભવાપ્યયવસ્તૂના-મભિજ્ઞો દ્વયલક્ષણઃ .. ૪૮..

તરોર્બીજવિપાકાભ્યાં(યઁ), યો વિદ્વાં(ઞ્)જન્મસં(યઁ)યમૌ .
તરોર્વિલક્ષણો દ્રષ્ટા, એવં(ન્) દ્રષ્ટા તનોઃ(ફ્) પૃથક્ .. ૪૯..

પ્રકૃતેરેવમાત્માન-મવિવિચ્યાબુધઃ(ફ્) પુમાન્ .
તત્ત્વેન સ્પર્શસમ્મૂઢઃ(સ્), સં(મ્)સારં(મ્) પ્રતિપદ્યતે .. ૫૦..

સત્ત્વસં(ઙ્)ગાદૃષીન્ દેવાન્, રજસાસુરમાનુષાન્ .
તમસા ભૂતતિર્યક્ત્વં(મ્), ભ્રામિતો યાતિ કર્મભિઃ .. ૫૧..

નૃત્યતો ગાયતઃ(ફ્) પશ્યન્, યથૈવાનુકરોતિ તાન્ .
એવં બુદ્ધિગુણાન્ પશ્યન્ - નનીહોડપ્યનુકાર્યતે .. ૫૨..

યથામ્ભસા પ્રચલતા, તરવોડપિ ચલા ઇવ .
ચક્ષુષા ભ્રામ્યમાણેન, દૃશ્યતે ભ્રમતીવ ભૂઃ .. ૫૩..

યથા મનોરથધિયો, વિષયાનુભવો મૃષા .
સ્વપ્નદૃષ્ટાશ્ચ દાશાર્હ, તથા સં(મ્)સાર આત્મનઃ .. ૫૪..

અર્થે હ્યવિદ્યમાનેડપિ, સં(મ્)સૃતિર્ન નિવર્તતે .
ધ્યાયતો વિષયાનસ્ય, સ્વપ્નેડનર્થાગમો યથા .. ૫૫..

તસ્માદુદ્ધવ મા ભુઙ્ક્ષ્વ, વિષયાનસદિન્દ્રિયૈઃ .
આત્માગ્રહણનિર્ભાતં(મ્) પશ્ય વૈકલ્પિકં(મ્) ભ્રમમ્ .. ૫૬..

ક્ષિપ્તોડવમાનિતોડસદ્ભિઃ(ફ્), પ્રલબ્ધોડસૂયિતોડથ વા .
તાડિતઃ(સ્) સન્નિરુદ્ધો વા, વૃત્ત્યા વા પરિહાપિતઃ .. ૫૭..

નિષ્ઠિતો મૂત્રિતો વાઙ્ગૈર્ - બહુધૈવં(મ્) પ્રકમ્પિતઃ .
શ્રેયસ્કામઃ(ખ્) કૃચ્છ્રગત, આત્મનાઽઽત્માનમુદ્ધરેત્ .. ૫૮..

ઉદ્ધવ ઉવાચ

યથૈવમનુબુધ્યેયં(વ઼્), વદ નો વદતાં(વ઼્) વર .
સુદુઃ(સ્)સહમિમં(મ્) મન્ય, આત્મન્યસદતિક્રમમ્ .. ૫૯..

વિદુષામપિ વિશ્વાત્મન્, પ્રકૃતિર્હિ બલીયસી .
ઋતે ત્વદ્ધર્મનિરતાન્, શાન્તાં(મ્)સ્તે ચરણાલયાન્ .. ૬૦..

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહં(મ્)સ્યાં(મ્)
સં(મ્)હિતાયામેકાદશસ્કન્ધે દ્વાવિં(મ્)શોઽધ્યાયઃ .

ૐ પૂર્ણમદઃ(ફ્) પૂર્ણમિદં(મ્) પૂર્ણાત્પૂર્ણમુદચ્યતે
પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે.
ૐ શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ